

SLÄKT MEDDELANDEN.

No: 15

Otto Christoffer Schulman
(Tab. 13 i Släkt Krönikan.)

Enligt Hauho k.b. är Otto Christoffer Schulman född 1698. Troligen skedde det i Vederlaks sn. på Järvenkylä säteri som hans fader, dåvarande kaptenen vid Wiborgsläns Dragoner Hinrich Johan Schulman då innehade. Hans barna- och ynglingaår erbjuder en dyster tavla. Då han ännu var helt ung, endast 2 år, begynte det stora nordiska kriget, där fadern stupade d. 21.1.1713 (enl. Adam Lewenhaupt: "Karl XII:s Officerare"). Familjen kunde ej länge bo kvar efter år 1710 då ryssarna efter några års paus återupptog belägringen av Wiborg och härjningarna i omnejden sträckte sig ända till Vederlaks där bl.a. Järvenkylä gård säges ha uppbränts. Modern, Anna Dorothea Eilers uppges ha avlidit sommaren 1711 och blivit begravd i Elimä kyrka. (Enl. Jully Ramsay saml.) Vart de föräldralösa gossarna Otto Christoffer och Carl Fredrik tog vägen vet vi ej. Upprörande är att i landshövdingarnas rapporter till regeringen i Stockholm över skötseln av de finska länen under krigsåren erfaras, att ryssarna 1714 bortförde den 12 år gamla gossen Carl Fredrik Schulman under en resa i Sysmä socken. Intet hördes senare om honom.

Känt är, att dylika härresande händelser ej voro sällsynta utan förekommo där ryssarna drog fram. Män och kvinnor släpades som slavar till Ryssland där de t.o.m. av tillfångatagaren kunde säljas som liv-egna. Här i Finland tvingades unga män taga värving i ryska armén. Herrskaps-söner togs för att av dem uppfostra officerare.

Då detta hände var Otto Christoffer redan inskriven vid Nylands inf. reg. Redan en underofficer

- 1) Sv. RA. Landshövdingarnas skrivelser, Nylands o. Tavastehus län 1721-1724.

tilldelades ett boställe motsvarande hans grad. Som förare fick han Nissilä i Tammela, som sergeant Bosa Nickels i Snappertuna och som fältväbel Petas i Ylike by och Gumnäs Odnäs i Pojo. 1718.17.12 befordrades han till fänrik vid 20 års ålder tjänande vid Ingo komp., vilket stadfästes av konung Fredrik I 1720.17.2. Han fick Anttila i Petäjärvi by i Kyrkslätt som fänriksboställe. Men efter fredsslutet lämnade han militärtjänsten med befordran till löjtnant 1726.5.3.

Efter freden i Nystad 1721 då de långvariga och mycket segslitna fredsunderhandlingarna entligen avslutats kunde de forna ägarna till den jord som kvarblivit på finska sidan återflytta. Av den ursprungliga Schulmanska förläningen, Järvenkylä och Onkamaa byar, återstod endast Järvenkylä gård. Corpsde-logiet var upbränt. Hemmanen hade redan 1680 i den stora reduktionen återtagits till kronan. Under sådana förhållanden förvånar det oss inte, att fänrik Otto Christoffer Schulman, den rätte arvingen till Järvenkylä tydligen ej ansåg sig ha resurser nog att återbygga gården utan överlät han den åt en släkting, majorskan Catharina Juliana Schulman gift med majoren Ernst Gustaf Bagge. Enl. Sl. Krönikan var fru Bagge kusin till den sista ägarens major Hinrich Johan Schulmans (Tab.12) fader kaptenen Otto Schulman d.y. (Tab.11)

Nu kunde Otto Christoffer för den summa han fick av Bagges köpa sig ett landsställe. Han tog avsked ur militären och köpte Lautsia rusthåll i Hauho sn. Detta köpte han av sekreteraren Gustaf Johan von Birkholtz.

Också Hauho trakten hade genomgått svåra härjningar av olika slag. Förutom ryssarnas plundringar under mångårig ockupation hade missväxter ödelagt trakten. Om fiendens framfart läses bl.a. följande: "Den 29 sept. 1713 bröt ett ryskt partie sig in i Hauho kyrka genom sakristians fönster, där de ogudachtligen med en värja huggit thet i södra Kyrkioförstugan

stående Bartimaei beläte i hufvudet, hvarefter ännu tekn klar:n skönjas kan". (Ad. Neovius: "Alopeiska papper". D.II. s.417.)

Vad beträffar de svåra missväxterna, vilka hemsökte denna trakt, tyckes tiden från 1722 till 1726 (det år som Schulman köpte Lautsia) varit särskilt svår. Därtill kom något senare, eller d. 12 juli 1735, ett ovanligt starkt hagelfall, varigenom all gröda förstördes. Haglen, stora som gåsägg, sönderbröt trädtopparna, inhjalslog mindre boskap och hopade sig i drivor på en halv alns höjd, varav all gröda förstördes.

Tillsammans med familjen Charpentier på Hahkiala inlöste löjtnant Otto Christoffer Schulman sig och sina efterkommande en murad gravplats under kyrkogolvet. Där vilar han och hans maka.

På tal om Hauho kyrka må anföras, att på en av kyrkoklockorna finnes följande inskrift: På ena sidan "Sochnens förnämre herrskap / Som be, äfvat Mer och Mindre / Här till / Robert Charpentier till Hahkiala / Major och Artillerist / Otto Schulman / Lieutenant / Friedrich Johan Kraemer / Fänrik / Samt Kyrkiones föreståndare / Anders Haerkepaas / Befallningsmän." Samt på andra sidan : "Hauho Moder Kyrkio Klocka / Guten och uppköpt i Stockholm af Joh. Fahlstén Dels Med / Församlingens, Dels Med / Kyrkians Bekostnad år 1754 / Då Martin Martinus War Prost / och Kyrkioherde Därstädes."

Då Otto Christoffer blev ägare till Lautsia var egendomen förfallen till följd av kriget och fiendens mångåriga ockupation, så att det kom i åtnjutande av den av majestätet 1730 beviljade skattelättnaden åt "ruinerade rusthåll".

År 1734.19.9 kunde han emellertid inlösa Lautsia från krono- till skattehemman, vilket betydde, att han därefter helt ägde det utan rustningsskyldighet. (Enl. handlingar på Lautsia).

1) Angående makarna Bagge, se Tab.36 i Sl.Krö.

I sin husliga lycka blev Otto Christoffer Schulman även provad. År 1722.10.2 hade han som fänrik ingått äktenskap i Helsingfors med Maria Elisabeth (Liskin) Brunow, (adl. ätt. n:o 56) i hennes 2. gifte, dotter till Ryttnästaren Gustaf Adolf Brunow och hans 2. hustru Anna Maria Ehrenprijs, samt änka sedan 1721 efter Hans Korpman, kronolänsman i Sääksmäki. Men redan 3 år därpå, 1725, avled hon.

Följande år 1726.2.4 gifte han sig ånyo, nu med Margaretha Helena Sass, (adl. ätt. n:o 32), f. i Tuulos 1705.24.9 och död på Lautsia 1768.26.7, dotter till kapten Reinhold Sass och Anna Magdalena Boije af Gennäs. I äktenskapet som varade i 42 år föddes 8 barn, - 4 söner, och 4 döttrar.

I detta sammanhang måste här tillrättaläggas ett missförstånd. Inom släkten har berättats en tradition, att Otto Christoffer vid fiendens ankomst skulle ha samlat allt folket på Lautsia och med dem skyndat till grannsocknen, Pälkäne, för att där bakom Kostia å emottaga fienden. Här föreligger tydligen en blandning med slaget vid Kostia å den 3. okt. 1713 under Armfelts befäl. Kritiklöst har man annammat denna nog så intressanta berättelse. Emellertid innehade Otto Christoffer ej Lautsia då ännu och var förrästen bara 15 år gammal. (Hade han deltagit i detta slag, hade det säkert omnämnts i hans meritförteckning.) Men om familjetraditioner som berättats från släktled till släktled gäller ofta regeln: "ingen rök utan eld". Sålunda är det mycket sannolikt, att denna händelse syftar på år 1741 då fienden åter ryckte in över gränsen.

Otto Christoffer, som redan 1726 tagit avsked ur militären, anmälde sig i en skrivelse till överbefälhavaren gen. Lewenhaupt (dat. 18.4.1742) villig att inträda ånyo vid armén. (Att han ej tidigare inkallats som officer förvånar oss, och tyder på dålig ordning.) Inga närmare detaljer om hans ev. deltagande i detta skandalöst illa ledda fälttåg

finnas bevarade. Det slutade också snart därpå. Redan samma år den 24. aug. måste armén dagtinga.

Förutom jordbruket på sin lilla torva tyckes landets inre angelägenheter även intresserat honom. Ättartavlorna uppger, att han 1738 reste till Stockholm för att bevista riksdagen och intaga säte och stämma för sin ätt på ättens gamla nummer 176 på riddarhuset. Detta har förvånat forskare då han ej tillhörde den ättegren som i tiden upptagits på detta nummer. Detta är emellertid fullt förklarligt då han tillhörde det finländska eller det s.k. "inhemska frälset" och detta redan i 4. led.

Även i socknens allmänna angelägenheter tager han en verksam del, detta isynnerhet under "lilla ofredens" hårda tider. Modigt protesterar han, jämte andra jordbrukare i Hauho, hos landshövdingen mot att ryska kosacker beta sina hästar på privata ägor tvärt emot överenskommelsen. En annan gång gäller protesten att ryska kommandanten i Tavastehus, överste Raisanoff olagligt uppfordrat hästar av jordbrukarna, sådana hästar som varit inkallade redan hemförlovats eller hästar istället för sådana som i kriget förkommit. Detta kan ej vara kejsarinnans vilja, utan endast uppfunnet av översten.²⁾

Hur såg Lautsia ut på Otto Christoffer Schulmans tid och hur gestaltade sig livet för en godsägarfamilj i början och medlet av 1700-talet? Livet var hårt. Man steg upp med solen och arbetade till sena kvällen så länge dagsljuset tillät. Man levde i självhushållningens tid, allt försökte man göra hemma med tjänstehjons hjälp. Jordbruksmetoderna skilte sig nog ej väsentligt mycket från det jag t.ex. minns från min barndom. Det är först de senaste 70-80 åren efter maskinernas och elektricitetens införande som jordbruksarbetet radikalt förändrats. Som fortskaffningsmedel användes uteslutande hästen.

1) Se Riddarhusgenealogen Folke Wernstedt: "Om Främmande adels introduktion".

2) Akter i Sv.RA. "Fräiskonferansen i Åbo år 1743"

1) Av Alma Schulman = "Ami-täti", som hört det av sin farmor Minette Gardiemeister, f. 1791+1879.

kärre, släde eller ritt så framt man ej använde sig av apostlahästarna. Oxar användes dock som dragare i arbetet. Säden tröskades med slaga. Kvarn förekom, senare också väderkvarn på Lautsia. Torp fanns ej ännu på Otto Christoffers tid, allt gjordes med statkarlar.

Livet var mycket anspråkslöst i vardagslag men man idkade ett livligt umgänge ståndspersonerna emellan i socknen och gjorde resor till marknaden i Tavastehus.

Lautsia låg lika naturskönt beläget då som i våra dagar vid det idylliska Ilmoilanselkä. Corps-de-logiet bestod av en anspråkslös rödmålad envåningsbyggnad under brutet tak om endast 3 rum. Den finnes avmålad på en oljetavla utförd c. 1855 av Louise Schulman, f. Forssman, från tiden för hennes giftermål med sedermera majoren Carl Leonard Schulman. Själva gårdskomplexet föreföll ligga mycket närmare sjön emedan ången som utbreder sig mot stranden då låg till stor del under vattennivån. Den s.k. Myllyniemi udden t.ex., som senare var ett guterat utflyktsställe och där ett fingerat kanonbatteri uppförts, bildade då en holme. Trädgården med sina många fruktträd fanns ej, med undantag av måhända humlegården.

Nödiga ekonomiebyggnader förekom dock: stall, vagnslider, vapenhus för rustningar, saalar o. selor, diverse bodar, smedja och några av de ända till våra dagar bevarade älsta riebbyggnaderna med agnhus och logar. Dessa rior ha spökat i folkfantasin och givit upphov till historiskt autentiska berättelser.

Själva nejden, skogen, hade ett mera ovärdat utseende. De små åkerlapparna och hagarna var med gårdsgårdar omgärdade. Den idylliska landsvägen runt vikbottnet gick ej där den på senare tider gått utan ginade tvärs över åsen till färgstället. Hakola kärret som senare inköptes till gården var då mycket vidlyftigare. Jakten och fisket, isynnerhet braxenfångsten lektiden om våren spelade en viktig

roll i gårdshushållningen. Traditionen vet berättas, att det på gården fanns en tam björn, vilket tyder på vilddjurens allmänna förekomst. Denna björn skulle en gång ha skrämt i sken Hakkiala ekipaget genom att vid ett grannbesök oförmodat hoppat upp i äkdonet. Även vargar förekom allmänt, varom anlagda vargpropar sent bära vittne.

De svårigheter och motgångar Otto Christoffer Schulman otvivelaktigt fick genomgå så kort efter det kanske dystraste skedet i fosterlandets historia inverkade utan tvivel på hans karaktärsutveckling. Man spårar sanningen i det gamla ord-språket, att intet ont finnes som ej medför något gott. Lidandet förädlar människan och kraftfulla karaktärer växa upp i motgångens hårda skola. Enkelhet i seder och levnadsvanor får insteg i familjelivet och trycker sin prägel, icke allenast på förhållandena under den då levande generationen, utan fortplantar sig även till följande släkte. Den för de gamla karolinerna utmärkande gudsfruktan, med dess förädlade inlytande på karaktärerna, gör sig också här gällande och tyckes kunna tillämpas även på Otto Christoffer Schulman. Ett av honom skrivet brev finnes i behåll, i vilket man kan spåra ovananförda karaktärsdrag. I brevet underrättar han en av sina söner om sin hustrus död d. 26.7.1768. Själv överleyde han denna sin andra hustru endast i tre år. Dödsfallet inträffade på Lautsia d. 21 sept. 1771 "strax efter midnatten då han gående från ena rummet till det andra vid tröskeln råkade ut för en dånning, föll baklänges och stötte huvudet vid tinningen på sängen". Han var då 74 år gammal. Såväl han som hans hustru blevo begravna i familjegraven under Hauho kyrkogolvet.

Efter det Otto Christoffer Schulman förlorat sina föräldrar och ryssarna bortfört hans enda broder, den 14 åriga Carl Fredrik Schulman, måste han,

1) Hauho ddbk (Carpelan)

den blivande finländska släktgrenens stamfader, känt sig ganska ensam här i landet. Från Baltikum hade hans släkt inkommit till östra Finland och här i Finland bodde nog före kriget också några andra avlägsnare anförvanter. Men efter stora ofreden drogs en skiljemur mellan de forna rikshälfterna Finland och Ingermanland-Estland. Knapast hade han någon som helst kontakt, knappast ens vetskap om eventuella anförvanter som i Baltikum överlevde det långvariga kriget. Några av dem som levat här i Finland återkommo faktiskt hit efter kriget. Så t.ex. dottern till den vid Neva ström 1708 stupade majoren Berndt Gustaf Schulman och hans hustru Christina Gertruda Rundel från Sorola i Kangasala (Tab.64) - näml. dottern Helena Magdalena Schulman, som under krigsfångenskapen i Solikamsk gift sig med löjtnanten vid Nylands Fördubblings infanteri Isak Bock. Med denna familj som bodde på Vartano rusthåll i Tyrvåntö sn. hade Otto Christoffer Schulman kontakt efter det han köpt Lautsala i grannsocknen Hauho. Otto Christoffer uppträdde näml. vid många tillfällen som Helena Bocks, f. Schulman ombud, och efter hennes död blev han t.o.m. förmyndare för deras omyndiga dotter Anna Christiba Bock.²⁾

De trodde, att de ^{var} varo närmare släkt med varandra än vad de faktiskt varo. Otto Christoffers far var majoren Hinrich Johan Schulman (Tab.12), som dog under kriget 1713 och Helena Magdalena Schulman, gift Bock, hade en farbror, också major som stupat 1703 med namnet Hinrich Johan Schulman (Tab. 61). Vi veta nu, att dessa båda majorer Schulman, oaktat likhet i namnen, faktiskt var småkusiner och Otto Christoffer och Helena Magdalena Bock alltså syslingar. Det oaktat har vid två skilda tillfällen anförts jäv mot Otto Christoffer Schulman inför hovrätten i Kulsiala för att han, enligt hovrätten, skulle varit syskonbarn med Helena (Alltså kusin)²⁾

1) Född i Tyrvåntö d. 13.10.1732, gift där 2.10.1763 med inspektoren på Haapaniemi i gård Nils Procopaeus.
2) Genos n:o 3/72. "Rådman Johan Gustaf Bocks härstamning", av Love Kurten.

Ännu en sak vill jag här beröra. Vi minns, att Otto Christoffer Schulman efter fredsslutet ej återvände till sitt forna hem Järvenkylä gård i Wederlals socken, utan överlät det åt fru Catharina Juliana Bagge, född Schulman.

Vem är hon ?

Det egendomliga är, att det förekommer två majorer Bagge som är gifta med var sin fru Catharina Juliana Schulman. Den ena, major Hinrik Bagge är bosatt i Hönälä by av Pusula socken i Finland, den andra familjen Ernst Gustaf Bagges är bosatt i Palfer i Estland.

I Schulmanska Släktkrönikan är Catharina Juliana Schulman, gift med den senare nämnda major Ernst Gustaf Bagge, införd som dotter till lantrådet Heinrich Schulman till Hackeweide (Tab. 36), vilket passar väl in, då hon i så fall är en kusin till major Hinrich Johan Schulmans (Tab.12) fader (kapt. Otto Schulman d.y. Tab.11). Det måste ju vara en nära anförvant till den sista innehavaren av Järvenkylä, eftersom hon kunde göra sin arvsrätt gällande då sonen Otto Christoffer, den rätte arvingen, tydligen ej ville övertaga den förstörda hemgården.

Det som gör saken svår att försöka är, att kyrkoböckerna, såväl som andra källor både i Finland som i Baltikum, ha stora luckor för tiden för stora ofreden. Professor Yrjö Kaukiainen t.ex. känner alls ej till major Bagges i Estland. I sitt verk: "Virolahden Historia" tager han för givet, att det är den i Finland bosatta major Hinrik Bagge som övertar Järvenkylä efter Schulmans och löser därmed frågan så enkelt, att den sista innehavarens, major Hinrich Johan Schulmans änka, Anna Dorothea Eilert måste ha gift om sig med major Hinrik Bagge. - Så enkelt är det dock icke.

Professor Kaukiainen tycks ej känna till Olaus

Dufvas av Jully Ramsay funna attest, att hon avled i Ummeljoki by redan år 1711 och begrovs i Elimä kyrka, medan mannen stupade 1713.21.1. (Enl. Adam Lewenhaupt: "Karl XII:s officerare") Det uppges, att denna attest avgivits "på major Bagges begäran" (Utan att något förnamn förekommer.)

Det gäller att bivisa att prof. Kaukiainen miss- tagit sig. visavi de båda majorerna Bagge.

Major Hinrik Bagges familj förekommer i Hönälä by av Pusula sn. kyrkoböcker redan före Nystad freden. Där ha deras barns dödsdagar antecknats 1715 o. 1726 samt major själv begravnen 1733 d. 23.1. alltså ~~härnär~~ anteckningar både före och efter den tid de skulle ha innehaft Järvenkylä i Wederlaks.

Jag råkade emellertid finna i härvarande St.Ark. i Wiborgsläns Jordeböcker för 1723 och Wederlaks socken bland böndernas i Järvenkylä by erlaggda skatter en notis: att "Major G. Bagge optagit detta hemän af öde skatter efter resolution af anno 1727".

Detta var hevis nog. Här förekom initialen G. Bagge. Det var alltså major Ernst Gustaf Bagges familj och ej Pusula familjen som övertog det Schulmanska säteriet efter fredsslutet. Man ser, att de åtminstone innehade det 1727 efter som en resolution av detta år åberopas. Senare förekommer som ägare antecknad handelsmannen Johan Jakob Tesche. 1729 övergick godset i bondehänder.